

Het goede leven: Goede verhoudingen

Meditatie mei 2021

Ds. Sara Dondorp

In het eerste Bijbelboek komt het woord 'goed' als een soort refrain steeds terug. 'En God ziet dat het goed is....' Wat er in de wereld ook gebeurt, in beginsel is het Gods bedoeling dat het goed is.

Over het 'boek van het begin', Genesis, schreef de onlangs overleden Britse rabbijn Jonathan Sacks een boek als onderdeel van een serie over de vijf boeken van Mozes. Die herhaalde vaststelling dat het goed is, moet die vele eeuwen geleden revolutionair geweest zijn, schrijft Sacks. Het gangbare wereldbeeld in de oudheid was dat de wereld gevaarlijk en bedreigend was, in de ban van allerlei botsende machten en grillige goden en overgeleverd aan chaos en willekeur. Het joodse scheppingsverhaal keert dat wereldbeeld radicaal om. Sacks schrijft: "Het scheppingsverhaal in Genesis gaat niet in de eerste plaats over de macht van God, maar over de goedheid van God en het heelal dat Hij maakte."¹

Sleutelwoord in het scheppingsverhaal is 'scheiden, onderscheiden'. Daarmee scheidt God orde. Scheiding tussen licht en donker, tussen wateren boven en beneden, tussen land en zee. Scheiding aanbrengen is een vorm van grenzen stellen. De meest fundamentele grens is het onderscheid tussen hemel en aarde. Die gedachte wordt helder onder woorden gebracht in Psalm 115:16: De hemel is de hemel van de HEER, de aarde heeft hij aan de mensen gegeven. Dit is precies die regel die door de torenbouwers van Babel overtreden wordt. De hele aarde was één van taal en mensen willen naar de hemel reiken. Met de modernste technologische middelen. Het bakken van stenen van klei was in de préhistorie een enorme technologische vooruitgang. In het laagland, waar deze mensen woonden, waren geen stenen te vinden als bouw materiaal. Met die nieuwe uitvinding konden stevige en hoge torens gebouwd worden. Dat gebeurde dan ook, in Mesopotamië. Voor de préhistorische mens voelde een berg als heilig: in de hoogte was je dicht bij God. De torens die Mesopotamiërs bouwden, waren een soort zelfgebouwde bergen. Ziggoerats. Het verhaal over Babel steekt de draak met dit soort door mensenhanden gemaakte heilige bergen. Het grappige in dit verhaal is dat het Hebreeuwse woord voor baksteen (l-v-n) de omkering is van het woord voor verwarren (n-v-l). Wat de bouwers met hun technologische hoogstandje bereiken is precies het tegenovergestelde van wat ze van plan waren. (Misschien gaat iets dergelijks ook wel op voor de zogenaamd eerlijke systemen die wij tegenwoordig met algoritmen bouwen.) De bouwers zijn trots op hun technologische hoogstandje en denken dat daarin hun macht tot uiting komt, maar ze beseffen niet, schrijft Sacks, dat taal de belangrijkste scheppende macht is. Zo begint immers het scheppingsverhaal: En God zei... en er was.... Niet macht als zodanig is heilig, maar hoe we macht gebruiken. En dat is verbonden met taal. Het bouwproject mislukte niet vanwege technische problemen, maar omdat ze niet meer konden communiceren. De bouwers zijn de goede verhoudingen uit het oog verloren. In hun blinde ambitie willen ze tot aan de hemel reiken. En toch moet God afdalen om ze aan het werk te zien. Een mooi voorbeeld van Bijbelse humor. Jonathan Sacks schrijft: "Er is maar één ding in de

¹ Jonathan Sacks, *Genesis boek van het begin*, Skandalon, 2020, p. 51.

Tora dat God aan het lachen maakt: de pretenties van mensen die denken goddelijk te zijn.” (p. 53)

Tegelijkertijd is die pretentie ook huiveringwekkend. In het tsaristische Rusland schreef rabbi Naftali Zvi Jehoeda Berlin (1817-1893) dat Babel het eerste voorbeeld in de wereld was van een totalitair regime. Omwille van de eenheid van het volk wordt elke vrijheid van meningsuiting onderdrukt. Zo leest rabbi Jehoeda Berlin `de hele aarde was één van taal’: één van (officieel goedgekeurde) mening. Toen hij dat schreef, moesten de meest vernietigende totalitaire regimes van de twintigste eeuw nog komen. De verlossing uit zo’n regime vierten we op 5 mei.

De bouwers van Babel wilden een perfect geordende goddelijke samenleving bouwen met behulp van moderne technologie, maar ze vergaten de taal, ze vergaten de communicatie. Als met Pinksteren Gods Geest de mensen aanraakt, kunnen ze elkaar verstaan, ook al spreken ze verschillende talen. Met Pinksteren wordt het verhaal van Babel omgekeerd. En toch houden de mensen elk hun eigen taal, hun eigen eigenheid, hun recht op een eigen mening. Dat zijn de goede verhoudingen, zoals die in het scheppingsverhaal zijn bezongen. De hemel is van de Eeuwige en de aarde is aan de mensen gegeven als goede plek om te bestaan. Gods Geest helpt ons om dat ook waar te maken.